

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ Ν. Ο. Π. Ε
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΈΤΟΣ 2008-2009**

**ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κος Α. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ**

**ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΣΑΤΙΡΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ**

**ΤΖΑΝΕΤΟΥ ΣΟΦΙΑ-ΕΛΠΙΔΑ
Α.Μ.: 1340200500418**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I) ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΤΟ ΘΕΜΑ.....	5
II) ΣΑΤΙΡΑ.....	6
i) Εννοιολογική προσέγγιση σάτιρας.....	6
ii) Λίγα λόγια για τη σάτιρα - σάτιρα και ΜΜΕ.....	6
iii) Η ελευθερία της τέχνης.....	7
a) Κατοχύρωση.....	7
b) Περιεχόμενο.....	7
c) Περιορισμοί.....	8
d) Τέχνη και προσωπικότητα / τιμή.....	8
iv) Θεωρία των διασήμεων προσώπων ή προσώπων της επικαιρότητας.....	9
a) Εισαγωγικά.....	9
b) Δημιουργία θεωρίας - Διάκριση των προσώπων της επικαιρότητας σε απόλυτα και σχετικά.....	9
c) Απόλυτα πρόσωπα της επικαιρότητας και ΜΜΕ..	10
d) Σχετικά πρόσωπα της επικαιρότητας και ΜΜΕ...	12
v) Απαραβίαστο ιδιωτικής ζωής.....	13
vi) Προσβολή ιδιωτικής ζωής.....	13
vii) Σύγκρουση απαραβίαστου ιδιωτικής ζωής και δημοσίου συμφέροντος ενημέρωσης του κοινού.....	14
viii) Σάτιρα σε δημόσια πρόσωπα και εμφάνιση της στην καθημερινή ζωή.....	15
ix) Προσωπική ελευθερία.....	17
x) Ελευθερία γνώμης.....	17
a) Ελευθερία διαμόρφωσης γνώμης.....	17
b) Ελευθερία κατοχής γνώμης.....	18
c) Ελευθερία έκφρασης γνώμης.....	18
d) Ελευθερία διάδοσης γνώμης.....	18
e) Φορείς.....	19
f) Περιορισμοί.....	19
xi) Ελευθερία πληροφορίας.....	20
xii) Ελευθερία τύπου.....	20
a) Φορείς.....	21
b) Περιορισμοί.....	21
xiii) Ραδιοτηλεόραση.....	23
a) Εισαγωγικά.....	23

b)	Η κατοχύρωση της ραδιοτηλεόρασης σε διεθνές επίπεδο.....	23
c)	Η κατοχύρωση της ραδιοτηλεόρασης σε εθνικό επίπεδο.....	24
d)	Ο κρατικός έλεγχος της ραδιοτηλεόρασης.....	24
•	Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ)....	25
e)	Η ελευθερία του πληροφωρείσθαι δια της ραδιοτηλεόρασης.....	25
f)	Σκοπός της ραδιοτηλεόρασης.....	26
III)	ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ.....	27
i)	Η ανθρώπινη αξία.....	27
a)	Εισαγωγικά – Κατοχύρωση.....	27
b)	Θεμελιώδης αρχή – Αναθεώρητο.....	27
c)	Περιεχόμενο.....	28
d)	Φορείς.....	29
e)	Περιορισμοί.....	29
ii)	Ελευθερία ανάπτυξης προσωπικότητας.....	29
a)	Εισαγωγικά – Κατοχύρωση.....	29
b)	Γενικό περιεχόμενο – Ειδικά θέματα.....	30
c)	Φορείς.....	30
d)	Περιορισμοί (οριοθετική τριάδα).....	31
iii)	Το δικαίωμα της προσωπικότητας ως περιορισμός της ελευθερίας των ΜΜΕ.....	31
a)	Σύγκρουση της ελευθερίας της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας με την ελευθερία του τύπου..	31
b)	Ο παράνομος χαρακτήρας της προσβολής.....	32
c)	Στοιχεία της προσωπικότητας αντικείμενα.....	32
	προσβολών εκ μέρους των ΜΜΕ	
•	Προσβολή ιδιωτικού βίου.....	32
•	Το δικαίωμα επί της ίδιας εικόνας.....	33
d)	Μέσα προστασίας προσωπικότητας.....	33
III)	ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	34
IV)	ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	35
V)	SUMMARY.....	35
VI)	ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	36
VII)	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	36
VIII)	ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	40

ΙΧ) ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΕΣ ΣΤΟ INTERNET.....	42
--	-----------

Δ) ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΤΟ ΘΕΜΑ

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το θέμα «Σάτιρα και Προστασία της προσωπικότητας» και εκπονείται στα πλαίσια του μαθήματος του Η' εξαμήνου «Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου».

Κατά την ανάπτυξη του θέματος, δίνεται έμφαση στην ανάλυση του περιεχομένου των σχετιζόμενων με τις παραπάνω έννοιες δικαιωμάτων, όπως αυτό προκύπτει από τις οικείες συνταγματικές διατάξεις. Τα δικαιώματα, λοιπόν, που θα αναπτυχθούν είναι αυτά της ελευθερίας της τέχνης, της γνώμης, της πληροφορίας, του τύπου(περιλαμβανομένου και του καθεστώτος της ραδιοτηλεόρασης), αλλά και το δικαίωμα της προσωπικότητας, το οποίο αφενός περιλαμβάνει την ανθρώπινη αξία-καταστατική αρχή του Συντάγματος-και αφετέρου ταυτίζεται με αυτή σε ορισμένες εκφάνσεις της.

Επομένως, θα αναλύσουμε το περιεχόμενο των παραπάνω δικαιωμάτων με επιπλέον αναφορά στους φορείς και τις οριοθετήσεις τους. Εν συνεχεία, θα ασχοληθούμε με τη μεταξύ τους αντίθεση καθώς και με τις θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί σχετικά με αυτή και προς επίλυσή της.

Η παρούσα εργασία στοχεύει στο να γίνει αντιληπτό πως, λόγω της τυπικής ισοδυναμίας των δικαιωμάτων, δε νοείται σύγκρουση αυτών, ούτε στάθμιση σε περίπτωση παραβίασής τους. Αντιθέτως, στο πλαίσιο της έννομης τάξης του κοινωνικού ανθρωπισμού θεσμοί και δικαιώματα δεν αλληλοαποκλείονται. Εν κατακλείδι, συμπεραίνουμε πως ο συντακτικός νομοθέτης κατοχυρώνει τα εν προκειμένω δικαιώματα έτσι ώστε να ασκούνται ταυτόχρονα και μέσω αυτής της ταυτόχρονης άσκησης απλά να αλληλοεπηρεάζονται.

II) ΣΑΤΙΡΑ

i) Εννοιολογική προσέγγιση Σάτιρας

Η σάτιρα αποδίδεται στα λεξικά ως: 1. λογοτεχνικό είδος όπου ασκείται κριτική με τρόπο σκωπτικό σε πρόσωπα και καταστάσεις της κοινωνίας με σκοπό τη διόρθωσή τους και 2. διακωμώδηση, ως σκωπτική κριτική.¹

Επίσης, ως: 1. ποιοτικό είδος της λατινικής γραμματείας με σκωπτικό περιεχόμενο και 2. λογοτεχνικό είδος που διακωμωδεί με δηκτικό τρόπο τα δημόσια ή ιδιωτικά ήθη, χαρακτήρες προσώπων ή καταστάσεις.²

ii) Λίγα λόγια για τη σάτιρα - σάτιρα και ΜΜΕ

Εκτός από τον Αριστοφάνη που διακωμωδούσε ίσως και άδικα το συμπολίτη του Σωκράτη, το θεατρικό αυτό και λογοτεχνικό είδος το συναντάμε από στην Αναγέννηση με την *comedia de l' arte* και στα χρόνια του ευρωπαϊκού διαφωτισμού (Βολταίρος, Μοντεσκιέ) έως και σε όλη τη διαδρομή του νεοελληνικού κράτους.

Οι απορίες μας για τη σάτιρα είναι γνωστές: Έχει όρια η σάτιρα; Το ότι κάποιος είναι δημοσίως γνωστός, τον κάνει αυτόματα έρμαιο στις διαθέσεις του κάθε κωμικού; Πράττουν σωστά όσοι θιγόμενοι κάνουν μηνύσεις; Τί θα έπρεπε να κάνει η δικαιοσύνη στην περίπτωση που κάποιος θεωρεί τον εαυτό του πραγματικά θιγμένο και δεν μηνύει τον κάθε κωμικό απλά για να διαφημιστεί; Η απάντηση σε όλα αυτά τα ερωτήματα δεν είναι βέβαια απλή.

Σάτιρα γίνεται μέσω όλων των μέσων μαζικής ενημέρωσης, είτε αυτή είναι η τηλεόραση, είτε ο τύπος, είτε το θέατρο, είτε ακόμα και ο τοίχος. Πλέον γίνεται και ηλεκτρονικά μέσω internet.

---

¹ Λεξικό Μπαμπινιώτης

² Λεξικό Τριανταφυλλίδης

iii) Η ελευθερία της τέχνης³

a. Κατοχύρωση

Στο άρθρο 16 παρ. 1 εδ. 1 του Συντάγματος κατοχυρώνεται η ελευθερία της τέχνης. Η ανάπτυξη και η προαγωγή της αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Πρόκειται για αντικειμενική συνταγματική αρχή από την οποία απορρέουν τα αντίστοιχα συνταγματικά δικαιώματα.

Η παραπάνω διάταξη υπόκειται σε αναθεώρηση χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν ισχύει εδώ η αρχή της τυπικής ισοδυναμίας.

Φορείς του δικαιώματος αυτού είναι τα φυσικά πρόσωπα. Όμως και τα νομικά πρόσωπα έχουν δικαίωμα επί των έργων τέχνης.

b. Περιεχόμενο

Ορισμός: Τέχνη είναι η περί του ωραίου αντίληψη, όπως εκφράζεται σε ανθρώπινο δικαίωμα. (Δεν πρόκειται περί συνταγματικού ορισμού.)

Όπως όλα τα δικαιώματα, έτσι και η τέχνη συναποτελείται από *corpus* και *animus*. *Animus* είναι η περί του ωραίου αντίληψη και *corpus* το έργο τέχνης, δηλαδή, το αποτέλεσμα της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Η ελευθερία της τέχνης περιλαμβάνει α) την ελευθερία της καλλιτεχνικής συνείδησης, δηλαδή την ελευθερία του καλλιτεχνικού πιστεύω β) την ελευθερία έκφρασης της καλλιτεχνικής συνείδησης και γ) την ελευθερία διάδοσης των καλλιτεχνικών ιδεών.

Το περιεχόμενό της αποτελείται από την αμυντική, την προστατευτική και τη διασφαλιστική διάσταση.

c. Περιορισμοί

³ Δημητρόπουλος Α.: «Συνταγματικά δικαιώματα ειδικό μέρος παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τομ. III ημ.Β'» σελ. 115 επ.

Δημητρόπουλος Α.: «Συνταγματικά δικαιώματα ειδικό μέρος: Μητρικά δικαιώματα-Φυσική υπόσταση» (τόμος Γ', Τεύχος II)

Από την ανάγνωση του άρθρου 16 δεν προκύπτουν ρητοί περιορισμοί του περιεχομένου της τέχνης. Στο πλαίσιο της γενικής σχέσης υπόκειται στις γενικές οριοθετήσεις, που θέτει ο συντακτικός νομοθέτης, περιορίζεται δηλαδή από τους γενικούς νόμους. Στο πλαίσιο των ειδικών σχέσεων υπόκειται στους περιορισμούς που επιβάλλονται από την αιτιώδη συνάφεια.

d. Τέχνη και προσωπικότητα /τιμή

Η ελευθερία της τέχνης ασφαλώς δεν περιέχει εξουσία προσβολής της προσωπικότητας των άλλων. Από τη συνδυασμένη ερμηνεία των άρθρων 16 παρ. 1 εδ. 1 και 5 παρ. 2 εδ. 1 προκύπτει ότι η τιμή των άλλων οριοθετεί την ελευθερία της τέχνης. Δεν έχουμε να κάνουμε, δηλαδή, με ελευθερία εξευτελισμού και απαξίωσης της πατρίδας ή της θρησκείας των άλλων.

iv) Η θεωρία «των διασήμεων προσώπων» ή «των προσώπων της επικαιρότητας» (η θεωρία της Zeitgeschichte).⁴

a.Εισαγωγικά

Η πληροφόρηση, μία από τις κυριότερες λειτουργίες του τύπου, εξυπηρετούσε και εξυπηρετεί την έμφυτη ανάγκη του ανθρώπου να ενημερώνεται για τα πρόσφατα γεγονότα, είτε αυτά είναι σημαντικά είτε ασήμαντα. Δημιουργείται έτσι το ερώτημα αν ο τύπος, και κατ' επέκταση όλα τα ΜΜΕ, έχει το δικαίωμα να παρουσιάζει κάθε γεγονός. Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι αρνητική. Ποια, λοιπόν γεγονότα μπορούν να παρουσιάζονται και ποια όχι; Ποια είναι τα όρια του δημόσιου βίου και ποια του ιδιωτικού και μέχρι ποιο σημείο του τελευταίου μπορεί να εισέλθει ο τύπος;

b. Δημιουργία θεωρίας - Διάκριση των προσώπων της επικαιρότητας σε απόλυτα και σχετικά.

Στα παραπάνω ερωτήματα δόθηκαν ως απάντηση διάφορες θεωρίες οι οποίες όμως άφηναν διάφορα κενά. Η μόνη θεωρία που φάνηκε να δίνει λύση είναι αυτή της Zeitgeschichte. Συγκεκριμένα, αφορμή για τη δημιουργία της θεωρίας αυτής υπήρξε η παράγραφος 23 του γερμανικού νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας των έργων πλαστικών τεχνών και φωτογραφίας της 9.1.1097 (Gesetz betreffend das Unheberrecht an Werken der bildenden Kunst und Photographie).

Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή επιτρέπεται να διανεμηθούν ή να εκτεθούν σε κοινή θέα εικόνες της περιοχής της Zeitgeschichte χωρίς την απαιτούμενη συναίνεση, επιτρέπεται δηλαδή ελεύθερα η δημοσίευση εικόνας χωρίς τη συναίνεση του εικονιζόμενου, αν αυτή ανήκει στην περιοχή της Zeitgeschichte. Αφορά, λοιπόν, εικόνες προσώπων που απασχολούν την επικαιρότητα.

⁴Κρίππας Γ.: «Η ελευθερία του τύπου έναντι του δικαιώματος επί του ιδιωτικού βίου»
Μιχαηλίδης-Νουάρος Γ.: «Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου»
Φίλιας Β.: «Το συνταγματικό δικαίωμα της ελευθεροτυπίας και η κατ' άρθρο 367Π.Κ. πρόσθετος προστασία»

Ως πρόσωπα της επικαιρότητας θεωρήθηκαν όλα εκείνα που αναπτύσσουν δραστηριότητα γενικού ενδιαφέροντος, που ένα τμήμα του βίου τους λαμβάνει αναγκαστικά και αναπόφευκτα δημοσιότητα. Είναι εκείνα τα πρόσωπα που απασχολούν τακτικά την επικαιρότητα.

Πέρα, όμως, από αυτά τα πρόσωπα υπάρχουν και εκείνα που εκτάκτως απασχολούν την επικαιρότητα και διερωτάτο αν οι εκδηλώσεις αυτών μπορούν να δημοσιεύονται. Απάντηση στο παραπάνω ερώτημα έδωσε ο Γερμανός καθηγητής Neumann – Duesberg διαιρώντας τα πρόσωπα της επικαιρότητας σε απόλυτα και σχετικά με τα μεν να απασχολούν τακτικώς την επικαιρότητα και τα δε πρόσκαιρα, αντιστοίχως.

Όπως, όμως, απέδειξαν οι Nipperdey – Wiese και όπως έγινε δεκτό στο συνέδριο των Γερμανών και Ιταλών νομικών στη Ρώμη το 1966, η θεωρία της Zeitgeschichte αφορά κάθε γεγονός της ζωής όσων απασχολούν την επικαιρότητα και όχι μόνο τη δημοσίευση των εικόνων των προσώπων αυτών.

ε. Απόλυτα πρόσωπα της επικαιρότητας και ΜΜΕ.

Όπως προαναφέρθηκε, απόλυτα είναι εκείνα τα πρόσωπα που απασχολούν τακτικά την επικαιρότητα είτε έχοντας μια εξέχουσα θέση στο δημόσιο βίο, όπως για παράδειγμα οι αρχηγοί των κρατών, οι πρωθυπουργοί, οι βουλευτές, είτε ασκώντας μια σημαντική κοινωνική δραστηριότητα, όπως οι άνθρωποι του πνεύματος, οι μεγάλοι οικονομικοί παράγοντες κ.α.

Τα πρόσωπα αυτά διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνική ζωή και για το λόγο αυτό το κοινό έχει εύλογο ενδιαφέρον για να πληροφορηθεί λεπτομέρειες της ζωής τους. Η ανάγκη του κοινού για πληροφόρηση ικανοποιείται με τη δημοσίευση στα ΜΜΕ γεγονότων της ζωής των προσώπων αυτών. Για να καταστεί, όμως, η πληροφόρηση του κοινού πλήρης και ολοκληρωμένη, τα ΜΜΕ εισέρχονται όχι μόνο στη δημόσια αλλά και στην ιδιωτική ζωή των απολύτων προσώπων της επικαιρότητας.

Μάλιστα, όσο υψηλότερη θέση κατέχουν στο δημόσιο βίο τα πρόσωπα της απόλυτης επικαιρότητας, τόσο περισσότερο είναι υποχρεωμένα να ανέχονται προσβολές της ιδιωτικής τους ζωής. Ποια, λοιπόν, γεγονότα της ζωής των προσώπων αυτών μπορούν να δημοσιεύονται και ποια όχι;

Αρχικά, δεχόμαστε πως είναι δυνατό να δημοσιεύονται τα γεγονότα που αφορούν τη δημόσια ζωή τους. Δε συμβαίνει όμως το ίδιο και με τα γεγονότα της ιδιωτικής τους ζωής, εκ των οποίων μπορούν να δημοσιευθούν μόνο εκείνα που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την ιδιότητά τους. Επειδή τα γεγονότα αυτά δεν είναι ίδια για όλα τα απόλυτα πρόσωπα είναι ορθό να διακρίνουμε τα πρόσωπα αυτά σε «γενικού» και «περιορισμένου ενδιαφέροντος» καθώς και τα γεγονότα σε εκείνα που αφορούν «άμεσα» και σε εκείνα που αφορούν «έμμεσα» την ιδιότητά τους.

Για τα πρόσωπα «γενικού ενδιαφέροντος», λοιπόν, τα οποία απασχολούν κατά κόρον την κοινή γνώμη, επιτρέπεται η δημοσίευση των γεγονότων της ιδιωτικής τους ζωής που συνδέονται είτε άμεσα είτε έμμεσα με την ιδιότητά τους, προκειμένου να δοθεί ολοκληρωμένη πληροφόρηση στο κοινό. Αντιθέτως, όσον αφορά τα πρόσωπα «περιορισμένου ενδιαφέροντος», που απασχολούν λιγότερο την κοινή γνώμη, επιτρέπεται να δημοσιευθούν μόνο εκείνα τα γεγονότα που συνδέονται άμεσα με την ιδιότητά τους.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως δεν πρέπει να συγχέονται τα πρόσωπα περιορισμένου ενδιαφέροντος με τα σχετικά πρόσωπα της επικαιρότητας.

Επίσης, οι προσβολές του ιδιωτικού βίου των παραπάνω προσώπων είναι ανεκτές από το δίκαιο μονάχα όταν τις δικαιολογούν τα επικρατούντα έθιμα ή ένα εύλογο κοινωνικό συμφέρον. Αντίθετα, προσβολές που αποβλέπουν στη νοσηρή εκμετάλλευση της περιέργειας του κοινού είναι ασφαλώς αντίθετες στο πνεύμα του νόμου και στα χρηστά ήθη.

Τέλος, καθώς η σάτιρα αντλεί τα θέματά της από την επικαιρότητα, η άσκηση αυτής κατά των ενεργειών των

προσώπων αυτών και η διατύπωση ανάλογων σχολίων είναι θεμιτή και αναγκαία ως μορφή ελέγχου των κακώς κειμένων.

d. Σχετικά πρόσωπα της επικαιρότητας και ΜΜΕ.

Όπως προαναφέρθηκε, τα σχετικά πρόσωπα της επικαιρότητας δεν απασχολούν τακτικά την επικαιρότητα αλλά μόνο πρόσκαιρα, εξ αιτίας ορισμένου γεγονότος περιορισμένης ή εκτεταμένης χρονικής διάρκειας, άλλοτε πάλι και μακράς. Πάντως, όταν το ενδιαφέρον του κοινού προκλήθηκε λόγω ενός συνταρακτικού εγκλήματος, το χρονικό αυτό διάστημα παρατείνεται επί πολλά χρόνια. Παραδείγματα σχετικών προσώπων αποτελούν τα θύματα δυστυχημάτων, ο τυχερός του πρώτου λαχνού ενός μεγάλου λαχείου, ο εφευρέτης μιας νέας θεραπείας, ένας επικίνδυνος εγκληματίας κ.α.

Η δημοσίευση γεγονότων σχετικών με τη ζωή των προσώπων αυτών είναι θεμιτή μόνο κατά το σύντομο χρονικό διάστημα που αυτά απασχολούν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης, καθώς μετά την πάροδο του χρόνου αυτού τα γεγονότα αυτά δεν είναι πια επίκαιρα. Εννοείται πως πρόκειται για γεγονότα γενικού και δικαιολογημένου ενδιαφέροντος και όχι για σκανδαλοθηρικά.

Όσον αφορά τα γεγονότα της δημόσιας ζωής των σχετικών προσώπων, ακριβώς επειδή αυτή είναι έκτακτη, δεχόμαστε πως μπορούν να δημοσιευθούν μόνο εκείνα τα οποία προκάλεσαν το ενδιαφέρον του κοινού και κατέστησαν τα πρόσωπα αυτά πρόσωπα της επικαιρότητας. Αντίθετα, ο ιδιωτικός τους βίος δεν θα πρέπει να δημοσιεύεται.

v) Απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής⁵

---

⁵ Μιχαηλίδης-Νουάρος Γ.: «Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου»

Ο πρώτος ορισμός του ιδιωτικού βίου δόθηκε το 1888 από τον Thomas Cooley. Έκτοτε δόθηκαν πολλοί ορισμοί με σημαντικότερο, όμως, εκείνον που υποβλήθηκε το 1967 από τη βρετανική αντιπροσωπεία στη συνέλευση των Βορείων κρατών για το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου κατά τον οποίο: «ιδιωτικός βίος (privacy) είναι η περιοχή εκείνη της ζωής του ανθρώπου, στην οποία σε κάθε δεδομένη περίπτωση ένας λογικός άνθρωπος (reasonable man), με επίγνωση των θεμιτών αναγκών της κοινότητας, θα θεωρούσε άδικο να εισβάλει»

Στην ελληνική νομοθεσία, οι κυριότερες διατάξεις που αφορούν την προστασία του ιδιωτικού βίου είναι: α) το άρθρο 93 του Συντάγματος, β) το άρθρο 93 παρ.2 του Συντάγματος, γ) το άρθρο 366 του Π.Κ. και δ) το άρθρο 57 του Α.Κ.

Διεθνώς έχει τύχει αναγνώρισεως ήδη από τη Γαλλική Επανάσταση και την Αμερικανική Επανάσταση της Ανεξαρτησίας, έχει κατοχυρωθεί στο άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και σε πολλά νομοθετικά κείμενα διαφόρων χωρών.

Η ιδιωτική ζωή αντιπαρατάσσεται στη δημόσια ζωή και περιορίζεται στο ίδιο το άτομο, την οικογένεια και τον στενό κύκλο των φίλων και γνωστών του. Με τον όρο απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής εννοούμε πως στη ζωή κάθε ανθρώπου υπάρχει ένας πυρήνας στον οποίο κυριαρχεί αυτός και μόνο και στο οποίο δεν μπορεί να διεισδύσει το κράτος. Το άτομο είναι εκείνο που διαγράφει τα όρια και το περιεχόμενο της ιδιωτικής του ζωής.

vi) Προσβολή της ιδιωτικής ζωής

Δεν είναι πάντα εύκολο να διακρίνουμε πότε έχουμε προσβολή του εννόμου αγαθού της ιδιωτικής ζωής και πότε όχι. Ο κανόνας θέλει να υφίσταται τέτοια προσβολή κάθε φορά που κοινοποιούνται στοιχεία της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής χωρίς τη συναίνεση του θιγόμενου προσώπου. Από την άλλη όμως πλευρά, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 του Σ, το κοινό έχει δικαίωμα να

ενημερώνεται και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Ωστόσο, αν και το σύνταγμά μας δεν περιέχει διάταξη που να καθιερώνει ρητά το δικαίωμα πληροφόρησης, η συνταγματική επιταγή του άρθρου 5 παρ. 1 του Σ δεν θα ικανοποιείτο αν το κοινό δεν είχε δικαίωμα ενημερώσεως.

vii) Σύγκρουση απαραβίαστου ιδιωτικής ζωής και δημόσιου συμφέροντος ενημέρωσης του κοινού

Παρατηρούμε, λοιπόν, πως τα όρια μεταξύ των δύο δικαιωμάτων δεν είναι πάντα ευδιάκριτα και έτσι καταλήγουμε συχνά στο ζήτημα της σύγκρουσης του ατομικού δικαιώματος απαραβίαστου του ιδιωτικού βίου και του δημόσιου συμφέροντος ενημέρωσης του κοινού.

Για τη λύση του προβλήματος της συγκρούσεως έχουν υποστηριχθεί διάφορες θεωρίες εκ των οποίων η μία αναπτύχθηκε παραπάνω (η θεωρία των διασήμων προσώπων ή προσώπων της επικαιρότητας).

Σύμφωνα με άλλη θεωρία, η σύγκρουση αυτή μπορεί να λυθεί με στάθμιση συμφερόντων. Η στάθμιση όμως αυτή δεν πρέπει να είναι γενική και αφηρημένη και η σύγκρουση να λύνεται βάσει γενικών κανόνων αλλά πρέπει να ρυθμίζεται μετά από στάθμιση των εκάστοτε συγκρουόμενων αγαθών του προσώπου και των ειδικών συνθηκών κάθε περίπτωσης. Και αυτό γιατί πρόκειται για σύγκρουση δύο αυτοτελών συνταγματικών δικαιωμάτων με τυπική ισοδυναμία, που ισχύουν τόσο έναντι του κράτους όσο και μεταξύ των πολιτών.

Άρα, ανάλογα με το πόσο συμμετέχει κανείς στο δημόσιο βίο αυξομειώνεται και η σφαίρα του απορρήτου της ιδιωτικής ζωής, επομένως και η ανοχή του στην αποκάλυψη της ιδιωτικής του ζωής.

Πρέπει, όμως, επίσης να εξετάζεται αν υφίσταται κάθε φορά η αναγκαία αρχή της αναλογικότητας, αν, δηλαδή, ο βαθμός προσβολής της ιδιωτικής σφαίρας στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι ανάλογος του προστατευόμενου στη

συγκεκριμένη περίπτωση δημοσίου συμφέροντος για ενημέρωση του κοινού ή το αντίθετο. Αξίζει να σημειωθεί πως ο τρόπος διατύπωσης και η μορφή του δημοσιεύματος μπορεί να επηρεάσουν την ύπαρξη της αναγκαίας αναλογικότητας.⁶

Για τα πρόσωπα της επικαιρότητας υπάρχει δικαιολογημένο ενδιαφέρον του κοινού να έχει πλήρη και ολοκληρωμένη εικόνα της προσωπικότητάς τους, που σημαίνει γνώση και στοιχεία της ιδιωτικής τους ζωής, η οποία όμως δεν επιτρέπεται να φθάσει μέχρι την επέμβαση στη σφαίρα του απορρήτου.

Ο πυρήνας του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου παραμένει πάντα απαραβίαστος και προσβάλλεται όταν αποκαλύπτονται στοιχεία και πλευρές της ενδόμυχης ζωής, σε βαθμό που να θίγεται η προσωπική αξιοπρέπεια του ατόμου. Επομένως, το ενδιαφέρον του κοινού για την αποκάλυψη του ιδιωτικού βίου δεν είναι δικαιολογημένο αν δεν συνδέεται είτε με τη συμπεριφορά των συγκεκριμένων προσώπων (αυτοπροβολή) είτε με το δημόσιο συμφέρον, αλλά αποβλέπουν στη νοσηρή ικανοποίηση του κοινού και σκανδαλοθηρία. Στην περίπτωση αυτή προηγείται η προστασία της προσωπικότητας έναντι του οικονομικού συμφέροντος του τύπου να αυξήσει την κυκλοφορία του με δημοσιεύματα τέτοιου τύπου.

viii) Σάτιρα σε δημόσια πρόσωπα και εμφάνιση της στην καθημερινή ζωή

Η σάτιρα πάντα σχολίαζε και έστρεφε τα φαρμακερά της βέλη απέναντι σε δημοφιλείς προσωπικότητες της εκάστοτε εποχής αλλά και σε χαρακτηριστικούς τύπους ανθρώπων καταδεικνύοντας και χλευάζοντας την μικροψυχία και την κενότητά τους, την ψευτιά και την υποκρισία τους. Όπλο της πάντα η υπερβολή και το χιούμορ, η χλεύη και ο «χαβαλές». Κοινό χαρακτηριστικό όλων των συγγραφέων

⁶ Μιχαηλίδης-Νούρος Γ.: «Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου» Φίλιας Β.: «Το συνταγματικό δικαίωμα της ελευθεροτυπίας και η κατ' άρθρο 367Π.Κ. πρόσθετος προστασία»

και κωμωδών να στιγματίζουν οτιδήποτε "δημόσιο" ή "δημοσιοποιημένο".

Η σάτιρα κατά δημοσίων προσώπων με όποιο τρόπο και αν ασκείται δεν αποτελεί καθεαυτή προσβολή της τιμής και καταρχήν επιτρέπεται εκτός αν υφίσταται στη συγκεκριμένη περίπτωση το έγκλημα της προσβολής της τιμής ή της προσβολής του απαραβίαστου πυρήνα του ιδιωτικού βίου.

Μέσω τηλεοπτικών εκπομπών η σάτιρα κερδίζει συνεχώς έδαφος αφού οι ψυχαγωγικές-ενημερωτικές εκπομπές αυτού του τύπου πληθαίνουν με την πάροδο του χρόνου. Το ίδιο ισχύει και για τις θεατρικές παραστάσεις που έχουν ως αντικείμενο τους τη σάτιρα δημοσίων προσώπων και κυρίως πολιτικών.

Η σάτιρα είναι πολυσυζητημένη λέξη το τελευταίο διάστημα στη χώρα μας. Αφορμή ο κος Λάκης Λαζόπουλος και η διένεξη του με την κα. Έφη Σαρρή καθώς και παλαιότερα με τον κ. Κούγια. Και άλλες, όμως, παρόμοιες διενέξεις έχουν απασχολήσει την επικαιρότητα όπως αυτή μεταξύ των κκ. Αναστασιάδη και Χατζηνικολάου καθώς και των κκ. Πανούση και Νταλάρα. Όλες, όμως, αυτές οι «κόντρες» έχουν πάρει τη δικαστική οδό, γεγονός που αποδεικνύει πως η σάτιρα δεν είναι πάντα ευχάριστη για τα θιγόμενα πρόσωπα.

ix) Προσωπική ελευθερία⁷

Ολοκληρωμένος άνθρωπος μπορεί να είναι μόνο ο ελεύθερος. Η προσωπική ελευθερία, ως άμεση ελευθερία του προσώπου, ως φυσική ελευθερία κινήσεως, διακρίνεται από την ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας. Η πρώτη είναι καθαρά αμυντικό δικαίωμα και το άρθρου 5 παρ. 3 του Σ περιέχει γενική κατοχύρωσή του: «η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη». Η προσωπική ελευθερία έχει τρεις πλευρές: 1. την απαγόρευση της δουλείας και ειλωτείας 2. την αντίθεση προς τη σύλληψη και κράτηση ή φυλάκιση και 3. την ελευθερία κινήσεως και εγκαταστάσεως.

x) Ελευθερία της γνώμης

Το γεγονός ότι ο άνθρωπος έχει και εκφράζει γνώμες αποτελεί συστατικό στοιχείο της προσωπικότητας και ιδιαιτερότητάς του. Η έκφραση της γνώμης δεν αποτελεί μόνο την κατ' εξοχήν εκδήλωση της ανθρώπινης προσωπικότητας, αλλά και το σπουδαιότερο μέσο ανθρώπινης επικοινωνίας. Ο περιορισμός ή η κατάργηση της ελευθερίας της γνώμης θίγει επομένως την ίδια την ανθρώπινη προσωπικότητα και ιδιαιτερότητα.

Η ελευθερία της γνώμης δεν ανταποκρίνεται μόνο σε μια εσωτερική ανάγκη του ανθρώπου, αλλά αποτελεί και μια *conditio sine qua non* της δημοκρατίας. Υπό αυτή την έννοια δεν αποτελεί απλά αποθετικό αλλά και πολιτικό δικαίωμα.

Η ελευθερία της γνώμης περιλαμβάνει το δικαίωμα της διαμόρφωσης, της κατοχής, της εκφράσεως και διαδόσεως.

a. Ελευθερία διαμόρφωσης γνώμης

Πρώτη φάση της ελευθερίας της γνώμης είναι η ελευθερία διαμόρφωσής της καθώς για να εκφράσει στοχασμούς ή γνώμες ο άνθρωπος πρέπει πρώτα να τις διαμορφώσει. Το κράτος πραγματοποιεί απαγορευμένη

---

⁷ Δαγτόγλου Π.Δ.: «Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα» (τόμος Α')

επέμβαση στα δικαιώματά αυτά είτε θετικά με μονομερή προβολή ορισμένων ιδεών είτε αποθετικά με το συνδυασμό της μονοπώλησης μέσω μαζικής ενημέρωσης με την αποσιώπηση ορισμένων απόψεων ή γεγονότων.

b. Ελευθερία κατοχής γνώμης

Η ελευθερία να έχει και να εκφράζει κανείς ορισμένες γνώμες χωρίς δυσμενείς για αυτόν συνέπειες αποτελεί τη δεύτερη φάση της ελευθερίας της γνώμης. Απαγορεύεται έτσι η ύπαρξη δυσμενών συνεπειών για οποιαδήποτε γνώμη είτε με την έννοια της άμεσης ζημίας είτε έμμεσα με την έννοια της εξαρτήσεως, της αποκτήσεως ή απολαύσεως ορισμένων ευμενών καταστάσεων ή δικαιωμάτων από τη διατήρηση ή διακήρυξη ορισμένης ή την εγκατάλειψη ή καταδίκη άλλης γνώμης.

c. Ελευθερία έκφρασης γνώμης

Η ελευθερία της εκφράσεως αποτελεί την τρίτη πτυχή της ελευθερίας της γνώμης και μέσω αυτής ο άνθρωπος εξωτερικεύει τη γνώμη του στους συνανθρώπους του. Η έκφραση της γνώμης μπορεί να γίνει με οποιοδήποτε τρόπο, δηλαδή προφορικά, γραπτά, δια του τύπου, μέσω εικόνας, μέσω της τέχνης αλλά και σιωπηρά. Αυτή περιλαμβάνει και την ελευθερία επιλογής του χρόνου και του τόπου εκφράσεως, όπως επίσης και την επιλογή του συνομιλητή ή ακροατηρίου.

d. Ελευθερία διάδοσης γνώμης

Η τέταρτη πτυχή της ελευθερίας της γνώμης είναι η ελευθερία διαδόσεώς της. Κατά αυτήν, ο άνθρωπος επιθυμεί να πληροφορηθούν και να ενστερνιστούν την άποψή του περισσότεροι συνάνθρωποί του. Στην πράξη η διάδοση γνώμων γίνεται κατά κύριο λόγο μέσω του τύπου και της ραδιοτηλεοράσεως.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως η ελευθερία του λόγου θα ήταν ανούσια αν δεν κατοχυρωνόταν ταυτόχρονα και η ελευθερία της ακροάσεως. Άρα, εκτός των προαναφερθέντων, περιεχόμενο της ελευθερίας της γνώμης αποτελεί και η ελευθερία της λήψεώς της.

Τέλος, το Σύνταγμα υπονοεί αναμφίβολα και το δικαίωμα αποσιώπησης της γνώμης. (αρνητική ελευθερία της γνώμης)

e. Φορείς

Το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης έχει κάθε Έλληνας πολίτης αλλά και οι αλλοδαποί και οι ανιθαγενείς, τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα. Επίσης τα πολιτικά κόμματα και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις.

f. Περιορισμοί

Στο άρθρο 14 του Σ ορίζεται πως το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης πρέπει να ασκείται τηρώντας τους νόμους. Δηλαδή η ελευθερία της γνώμης υποβάλλεται στην επιφύλαξη του νόμου. Πρόκειται για γενική επιφύλαξη με την έννοια ότι ελευθερία της γνώμης δεν σημαίνει απαλλαγή από τις δεσμεύσεις των γενικών νόμων. Οι περιορισμοί πρέπει να είναι και αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Ενώ το Σύνταγμα προστατεύει την ελευθερία της γνώμης προστατεύει και άλλα έννομα αγαθά. Έτσι, έχουμε περιορισμό της ελευθερίας της γνώμης προκειμένου να προστατευθούν αγαθά όπως τα χρηστά ήθη, η δημόσια τάξη και ασφάλεια, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, η τιμή και λοιπά δικαιώματα άλλων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι οποιοδήποτε περιορισμοί της ελευθερίας της γνώμης από τη Διοίκηση ή τις αστυνομικές αρχές, πρέπει να τίθενται μόνο με πράξη

νομοθετικής εξουσίας(αρχή νομιμότητας). Σε κάθε περίπτωση, οι περιορισμοί δεν πρέπει να είναι απεριόριστοι.⁸

xi) Ελευθερία της πληροφορίας⁹

Η ελευθερία της πληροφορίας είναι στενά συνδεδεμένη με την ελευθερία της γνώμης. Το δικαίωμα αυτό έχει μια ενεργητική και μια παθητική πλευρά. Η ενεργητική ελευθερία της πληροφορίας μπορεί εύκολα να ενταχθεί στην ελευθερία της γνώμης *lato sensu*. Αλλά και η παθητική ελευθερία της πληροφορίας σχετίζεται με την ελευθερία εκφράσεως και διαδόσεως γνώμης, διότι η ελευθερία εκφράσεως γνώμης είναι άνευ περιεχομένου, αν δεν προστατεύεται συγχρόνως και η λήψη ή αποδοχή της γνώμης. Η ενεργητική πλευρά είναι η ελευθερία του «πληροφορείν άλλους και το κοινό». Η παθητική πλευρά είναι η ελευθερία του «πληροφορείσθαι», η ελευθερία δηλαδή αναζητήσεως, συλλογής και λήψεως πληροφοριών, με τον ενδεχόμενο σκοπό της περαιτέρω πληροφορήσεως άλλων.

Το δικαίωμα αυτό σημαίνει την απρόσκοπτη πρόσβαση στις γενικά προσιτές πηγές πληροφοριών, όπως π.χ. ο τύπος, η ραδιοτηλεόραση, το θέατρο, οι αφίσες κ.α.

xii) Ελευθερία του τύπου¹⁰

Η ελευθερία του τύπου παρότι ολοκληρώθηκε πριν από τριακόσια περίπου χρόνια, εξακολουθεί να αποτελεί ένα πάντοτε επίκαιρο θέμα. Στην Ελλάδα κατοχυρώνεται στο άρθρο 14 του Συντάγματος.

Κατά την έννοια του άρθρου 14 παρ. 1 του Συντάγματος τύπος σημαίνει κάθε μέθοδος εκτύπωσης του λόγου, της γραφής ή της εικόνας, ανεξάρτητα από τον σκοπό της διαδόσεως. Αντιθέτως, κατά την έννοια της δεύτερης

⁸ Μάνεσης Αρ.: «Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των εντύπων και η εφαρμογή της στην πράξη»

⁹ Δαγτόγλου Π.Δ.: «Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα» (τόμος Α')

¹⁰ Δαγτόγλου Π.Δ.: «Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα» (τόμος Α')

παραγράφου του ιδίου άρθρου, ο τύπος περιλαμβάνει όλα τα έντυπα που είναι κατάλληλα και προορισμένα για διάδοση.

Η εν προκειμένω ελευθερία περιλαμβάνει κυρίως:

- 1) την ελευθερία σε οποιοδήποτε τόπο, χρόνο, σχήμα και διάδοση εντύπων στο εσωτερικό και εξωτερικό.
- 2) την ελευθερία της ίδρυσης και λειτουργίας επιχείρησης τύπου με οποιαδήποτε μορφή ιδιωτικού δικαίου.
- 3) την ελευθερία της συλλογής πληροφοριών και φωτογραφικών¹¹ ή ηχητικών με νόμιμο τρόπο καθώς και την ελευθερία επιλογής πηγής πληροφοριών.
- 4) την ελευθερία δημοσιεύσεως ειδήσεων, σχολίων κ.α. σε κάθε χρόνο και με κάθε τρόπο.
- 5) την ελευθερία εκλογής και ασκήσεως του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και άλλων συναφών προς τον τύπο επαγγελμάτων.
- 6) την ελευθερία ιδρύσεως και λειτουργίας προαιρετικών, ισότιμων και απαλλαγμένων από κάθε κρατική ανάμειξη δημοσιογραφικών ή άλλων συναφών προς τον τύπο οργανώσεων.

a. Φορείς

Φορείς του δικαιώματος αυτού είναι μόνο ιδιώτες, αποκλείονται δηλαδή το κράτος και οι άλλοι φορείς δημόσιας εξουσίας. Σε όσες περιπτώσεις οι δραστηριότητες του τύπου μπορούν να ασκηθούν και από νομικό πρόσωπο, είναι και αυτό υποκείμενο της ελευθερίας του τύπου και μπορεί να την επικαλεστεί.

b. Περιορισμοί

Το δικαίωμα της πληροφορίας υπόκειται σε διάφορους περιορισμούς προκειμένου να προστατευθούν άλλα έννομα αγαθά που επίσης διασφαλίζονται από το Σύνταγμα. Οι περιορισμοί αυτοί διακρίνονται σε γενικούς και ειδικούς.

---

¹¹ Προσβολή δια φωτογραφίας: αποφάσεις 3346/1996 και 2003/1993 ΕφΑθ

Οι γενικοί περιορισμοί σηματοδοτούν πως ο τύπος δεν είναι υπεράνω των νόμων αλλά περιέχει γενική επιφύλαξη νόμου. Η ελευθερία του τύπου δεν περιλαμβάνει π.χ. και την μέσω του τύπου ελευθερία εξυβρίσεως και συκοφαντήσεως.

Ειδικοί περιορισμοί της παραπάνω ελευθερίας είναι εκείνοι που προχωρούν πέρα από τους περιορισμούς των γενικών νόμων και αφορούν ειδικά τον τύπο. Το ισχύον ελληνικό Σύνταγμα περιέχει μακρό κατάλογο τέτοιων.

Πρέπει, ωστόσο, να τονιστεί πως οι περιορισμοί της ελευθερίας του τύπου ισχύουν μόνο για την παραγωγή και διάδοση, όχι όμως για την προμήθεια και ανάγνωση του εντύπου, που είναι πάντοτε και ανεξάρτητα ελεύθερη από το περιεχόμενό του.

xiii) Ραδιοτηλεόραση

a. Εισαγωγικά

Τόσο η ραδιοφωνία όσο και η τηλεόραση αποτελούν πρόσφατα μέσα μαζικής ενημέρωσης, συγκρινόμενες με τον τύπο. Η ανάπτυξή τους όμως ήταν ταχύτατη και εκτεταμένη. Η ραδιοτηλεόραση κατάργησε τα εθνικά σύνορα της πληροφορήσεως και ψυχαγωγίας.

Η ραδιοφωνία έκανε σημαντικά άλματα παλαιότερα, αλλά, στην πορεία ξεπεράστηκε από την τηλεόραση, η οποία διαδόθηκε παντού και απέκτησε σημαντικότερη δύναμη.¹²

Αξίζει, λοιπόν, να σχολιαστεί περαιτέρω η ελευθερία της ραδιοτηλεόρασης, καθώς μέσω αυτής εκφράζεται κατά κύριο λόγο η σάτιρα.

b. Η κατοχύρωση της Ραδιοτηλεόρασης σε διεθνές επίπεδο¹³

Στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που αποτελεί μέρος του ελληνικού εσωτερικού δικαίου, κατοχυρώνει στο άρθρο 10 την ελευθερία της εκφράσεως, καλύπτοντας ολόκληρο τον κύκλο της επικοινωνίας, ανεξάρτητων μέσων και επεκτείνεται στην εμπορική διαφήμιση. Η δεύτερη παράγραφος του ίδιου άρθρου προβλέπει τη δυνατότητα να θεσπιστούν με «νόμο» περιορισμοί στην άσκηση του διακηρυσσόμενου δικαιώματος σε ορισμένες, ειδικά μνημονευμένες περιπτώσεις. Εδώ, λοιπόν, υπάρχει ειδική αναφορά στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, η ελευθερία γνώμης και εκφράσεως κατοχυρώνεται στο άρθρο 19 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και τα Πολιτικά Δικαιώματα του 1966 (ΔΣΑΠ). Υπογραμμίζεται ο απόλυτος χαρακτήρας της

¹² Δαγτόγλου Π.Δ.: «: «Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα» (τόμος Α΄)

¹³ Γιόκαρης Α.: «Το διεθνές Νομικό Καθεστώς των Ραδιοτηλεπικοινωνιών - Δορυφορικής τηλεόρασης Ρούκουνας Ε.: «Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»

και περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησεως, λήψεως και μεταδόσεως πληροφοριών πάσης φύσεως, με κάθε μέσο, προφορικό, γραπτό, ηλεκτρονικό, και μάλιστα χωρίς κανένα εδαφικό περιορισμό. Είναι ελευθερία με διεθνής διαστάσεις.

ε. Η κατοχύρωση της ραδιοτηλεόρασεως σε εθνικό επίπεδο¹⁴

Εν αντιθέσει με τον τύπο, πουθενά στο Σύνταγμα δεν κατοχυρώνεται η «ελευθερία της ραδιοτηλεόρασης», ούτε υπό την υποκειμενική ούτε υπό τη θεσμική της μορφή. Στο άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος ορίζεται ρητά πως η ραδιοφωνία και τηλεόραση τελούν υπό τον άμεσο έλεγχο του κράτους, και εξαιρούνται κατά την παρ. 1 από τις προστατευτικές του τύπου διατάξεις, όπως η απαγόρευση της λογοκρισίας.

δ. Ο κρατικός έλεγχος της ραδιοτηλεόρασης¹⁵

Η έκφραση του άρθρου 15 Σ «άμεσος έλεγχος του κράτους» έχει ανάγκη ερμηνείας. Η συνταγματική αυτή επιταγή δε νοείται ως αντικείμενη στην αμεροληψία της τηλεόρασης, αλλά ως εγγύηση της αμεροληψίας αυτής. Ο άμεσος κρατικός έλεγχος δεν είναι επομένως ασυμβίβαστος με την οργάνωση της ραδιοτηλεόρασης κατά τρόπο εγγυώμενο την αντικειμενικότητα της, αλλά αντιθέτως πρέπει να αποτελεί σπουδαίο παράγοντα και εγγυητή αυτής της αντικειμενικότητας.

Αξίζει να σημειωθεί, πως το άρθρο 15 περιλαμβάνει τόσο τον τεχνικό όσο και τον ουσιαστικό έλεγχο.

¹⁴ Αλιβιζάτος Ν.: «Κράτος και Ραδιοτηλεόραση»

Δαγτόγλου Π.Δ.: «Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα»

¹⁵ Δαγτόγλου Π.Δ.: «Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα»

•Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ)¹⁶

Με το νόμο του 1866/1989 προβλέπεται η σύσταση του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης. Πρόκειται για ένα ανεξάρτητο όργανο, μη υπαγόμενο σε διοικητικό έλεγχο, στο οποίο ανέθεσε ο νόμος την άσκηση του κατά το Σύνταγμα «άμεσου ελέγχου του κράτους» επί της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, που έχει ως μόνο θεμιτό σκοπό την εξασφάλιση της τηρήσεως των συνταγματικών επιταγών της αντικειμενικότητας, ισοτιμίας και ποιότητας. Αυτή είναι και η θεμελιώδης αρμοδιότητα του ΕΣΡ, η οποία ασκείται αποκλειστικά από αυτό.(Συνοπτικά, το ΕΣΡ ασκεί κανονιστική, αποφασιστική, γνωμοδοτική και εξεταστική αρμοδιότητα.)

Ο έλεγχος που ασκεί δεν εξαντλείται στη διενέργεια ερευνών και εξετάσεων, αλλά έχει διάφορες μορφές, όπως προληπτική και κατασταλτική.¹⁷

e. Η ελευθερία του πληροφορείσθαι δια της ραδιοτηλεόρασης¹⁸

Η διαπίστωση πως δεν υπάρχει «ελευθερία της ραδιοτηλεόρασης» ανάλογη με την ελευθερία του τύπου ισχύει για τη μία μόνο, την «ενεργό» πλευρά της ραδιοτηλεόρασης: την εκπομπή προγράμματος που παρουσιάζει τις αναπτυχθείσες ουσιώδεις διαφορές σχετικά με την έκδοση εφημερίδας. Αντίθετα, η «παθητική» πλευρά, δηλαδή, η λήψη ραδιοτηλεοπτικού προγράμματος και η απαραίτητη για αυτήν προμήθεια ραδιοτηλεοπτικής συσκευής δεν παρουσιάζει τέτοιες και τόσες οικονομικές διαφορές έναντι της αγοράς εφημερίδας, ώστε να επιβάλλεται η διάφορη μεταχείριση. Κατά συνέπεια, το δικαίωμα του

¹⁶ Αλιβιζάτος Ν.: «Κράτος και Ραδιοτηλεόραση»

Δαγτόγλου Π.Δ.: «Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα»

¹⁷ Σχετικές αποφάσεις: 106/71/14.10.99(σταθμός MEGA CHANNEL),108/71/14.10.99 (σταθμός ANTENNA TV), Απόφαση ΕΣΡ 435/1.11.2005 (υπόθεση BEST RADIO),Απόφαση ΕΣΡ 371/11.11.2003(υπόθεση Κλείσε τα ματιά), Απόφαση ΕΣΡ 314/11.6.2007(υπόθεση Je t' aime)

¹⁸ Δαγτόγλου Π.Δ.: «Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα»

πληροφορείσθαι δια της ραδιοτηλεόρασης είναι παράλληλο προς το δικαίωμα του πληροφορείσθαι δια του τύπου. Στο ελληνικό Σύνταγμα, το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας έχει ως μια «παθητική» του πλευρά την ελευθερία του πληροφορείσθαι.

Η ελευθερία, όμως, του πληροφορείσθαι δια της ραδιοτηλεόρασης δεν περιλαμβάνει και υποκειμενική αξίωση πλήρους και αντικειμενικής ειδησεογραφίας και σχολιασμού δια της ραδιοτηλεόρασης, όπως και η ελευθερία του πληροφορείσθαι εν γένει δεν περιλαμβάνει παρόμοια αξίωση έναντι του τύπου.

f. Σκοπός της ραδιοτηλεόρασης

Εκτός από την οργάνωση της ραδιοτηλεόρασης, το άρθρο 15 Σ αφορά τα αντικείμενα και τη διαμόρφωση των εκπομπών της. Κατά το Σύνταγμα, λοιπόν, σκοπός της ραδιοτηλεόρασης είναι η μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης. Προκύπτει, έτσι, συνταγματική επιταγή, την οποία η ραδιοτηλεόραση δεν μπορεί ούτε να αγνοεί ούτε να παραμελεί.

Το Σύνταγμα επιβάλλει «την αντικειμενική και επί ίσοις όροις μετάδοση των διάφορων εκπομπών, ανεξαρτήτως της μορφής οργάνωσης και του φορέα της ραδιοτηλεόρασης. Προβλέπει, δηλαδή, ως σκοπούς την αντικειμενικότητα, την ισοτιμία και την ποιότητα, για την πραγμάτωση των οποίων άλλωστε θέσπισε τον άμεσο κρατικό έλεγχο.¹⁹

---

¹⁹ Δαγτόγλου Π.Δ.: «Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα»

III) ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ

i) Η ανθρώπινη αξία²⁰

a. Εισαγωγικά - Κατοχύρωση

Το Σύνταγμα προστατεύει ρητώς την αξία και αξιοπρέπεια του ανθρώπου στο άρθρο 2 παρ.1: «ο σεβασμός και η προστασία του της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας». Στο άρθρο αυτό κατοχυρώνεται αντικειμενική συνταγματική αρχή από την οποία απορρέουν ατομικά δικαιώματα, εμπεριέχεται διπλή συνταγματική κατοχύρωση, αντικειμενική και υποκειμενική.

Πρόκειται για μια από τις λίγες περιπτώσεις που το Σύνταγμα επιβάλλει ρητώς και όχι απλώς όρια, αλλά υποχρεώσεις στο κράτος.

b. Θεμελιώδης αρχή – Αναθεώρητο

Η διάταξη αυτή βρίσκεται στο πρώτο μέρος του Συντάγματος ανάγοντάς την έτσι σε θεμελιώδη αρχή για τη συνολική συνταγματική τάξη της χώρας. Είναι η πρώτη κατά σειρά διάταξη η οποία, όπως ρητά ορίζεται στο άρθρο 110 παρ.1 του Συντάγματος, δεν υπόκειται σε αναθεώρηση.

Στο άρθρο 2 παρ.1 εμπεριέχεται η αντικειμενική αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας, αλλά ανάγεται σε πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας, ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου. Αξία και αξιοπρέπεια δεν συμπίπτουν, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια αναφέρεται κυρίως στην κοινωνική διάσταση της ανθρώπινης φύσεως και δεν αποδίδει το ευρύτερο περιεχόμενο της ανθρώπινης αξίας.

Η αναγωγή της ανθρώπινης αξίας σε καταστατική αρχή της συνολικής έννομης τάξης και σε ερμηνευτική αρχή δεν σημαίνει ότι η διάταξη αυτή έχει τυπική δύναμη υπέρτερη από

²⁰ Δημητρόπουλος Α.: «Συνταγματικά Δικαιώματα ειδικό μέρος: Μητρικά Δικαιώματα – Φυσική Υπόσταση
Δαγτόγλου Π.Δ.: «: «Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα» (τόμος Β΄)

οποιαδήποτε άλλη συνταγματική διάταξη. Ισχύει, λοιπόν, και εδώ η αρχή της τυπικής ισοδυναμίας των συνταγματικών διατάξεων. Ως περιέχουσα γενική αρχή, η διάταξη του άρθρου 2 παρ.1 συντρέχει και συνεφαρμόζεται με τις ειδικές διατάξεις. Η συνεφαρμογή αυτή έχει κύριο και όχι επικουρικό χαρακτήρα.

c. Περιεχόμενο

Η αξία του ανθρώπου συνεπάγεται την αναγνώρισή του από το δίκαιο ως «υποκείμενο δικαίου», ως φορέα δηλαδή δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, όπως ρητά ορίζει την ικανότητα δικαίου το άρθρο 34 Α.Κ. Δεδομένου ότι όλες περίπου οι πλευρές της προσωπικότητας και της ζωής του ανθρώπου προστατεύονται ως ατομικά δικαιώματα σε ειδικές διατάξεις του Συντάγματος, το νομικά σημαντικό περιεχόμενο της διάταξης του άρθρου 2 παρ.1 μπορεί να προσδιοριστεί λιγότερο θετικά και περισσότερο αρνητικά, μέσω των προσβολών που δεν καλύπτονται από καμιά από τις ειδικές διατάξεις.

Ως έννοια είδους η ανθρώπινη αξία ταυτίζεται με την προσωπικότητα. Προσωπικότητα είναι η ανθρώπινη αξία του συγκεκριμένου ατόμου. Ή με άλλη έκφραση: Προσωπικότητα είναι ο ειδικός συνδυασμός των γενικών υλικών, πνευματικών και κοινωνικών γνωρισμάτων του ανθρώπινου γένους σε συγκεκριμένο άτομο. Η ανθρώπινη αξία προσδίδει ουσιαστικό περιεχόμενο στην προσωπικότητα, την οποία ταυτόχρονα οριοθετεί.

Το δικαίωμα στην ανθρώπινη αξία, όπως όλα τα συνταγματικά δικαιώματα έχει κατά πρώτον αμυντικό περιεχόμενο. Προστατεύει τη διατήρηση της υπάρχουσας κατάστασης και εμποδίζει την από επιθετική ενέργεια χειροτέρευση της κατάστασης του φορέα. Έχει, επίσης προστατευτικό περιεχόμενο που προκύπτει *expressis verbis* από τη διάταξη του άρθρου 2 παρ.1. Η προστατευτική αξίωση προς το κράτος δεν «τριτενεργεί». Το διασφαλιστικό περιεχόμενο περιέχει αξιώσεις για τη βελτίωση της θέσης του φορέα του δικαιώματος.

d. Φορείς

Φορείς των δικαιωμάτων της αξίας του ανθρώπου και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας μπορούν να είναι μόνο φυσικά και όχι νομικά πρόσωπα. Συγκεκριμένα, φορέας είναι **κάθε** φυσικό πρόσωπο τόσο οι Έλληνες όσο και οι αλλοδαποί και οι ανιθαγενείς, αλλά και το κυοφορούμενο.

e. Περιορισμοί

Η κατοχύρωση της αξίας του ανθρώπου είναι **απαραβίαστη**. Δεν υπόκειται σε κανένα περιορισμό και σε καμία επιφύλαξη νόμου, ούτε επιτρέπει εξαιρέσεις στο πλαίσιο ειδικών εξουσιαστικών σχέσεων. Αποτελεί, αντιθέτως, το άκρο όριο οποιουδήποτε περιορισμού ατομικού δικαιώματος που επιτρέπει εκάστοτε το Σύνταγμα, είτε αυτός αναφέρεται στο περιεχόμενο είτε στους φορείς του δικαιώματος.

ii) Ελευθερία ανάπτυξης προσωπικότητας²¹

a. Εισαγωγικά - Κατοχύρωση

Πέρα από τις ειδικές διατάξεις για την προστασία των επιμέρους ελευθεριών το Σύνταγμα περιέχει μια γενική κατοχύρωση της αναπτύξεως της ανθρώπινης προσωπικότητας στο άρθρο 5 παρ. 1. Η διάταξη αυτή απαντάται για πρώτη φορά στο Σ 1975.

Η ελευθερία αυτή περιέχει όχι μόνο δικαιώματα στην κυριολεξία του νομικού όρου αλλά και αντικειμενικούς κανόνες δικαίου, δηλαδή την προστασία της ελευθερίας του ανθρώπου, από την οποία προκύπτει το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του κάθε συγκεκριμένου φορέα.

Η διάταξη περιέχει γενική αρχή του δικαίου που εφαρμόζεται στη συνολική έννομη τάξη.

²¹ Δημητρόπουλος Α.: «Συνταγματικά Δικαιώματα ειδικό μέρος: Μητρικά Δικαιώματα – Φυσική Υπόσταση

Δαγτόγλου Π.Δ.: «: «Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα» (τόμος Β΄)

Ο όρος προσωπικότητα στο Σύνταγμα δεν χρησιμοποιείται για την υποδήλωση απλώς της νομικής ιδιότητας του ανθρώπου, δηλαδή του υποκειμένου δικαίου. Αντίθετα, δηλώνει των ιδιοτήτων, ικανοτήτων και καταστάσεων, που αφενός μεν προκύπτουν από την υπόσταση του ανθρώπου ως ελλόγου και συνειδητού όντος, αφετέρου δε εξατομικεύουν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο.

b. Γενικό περιεχόμενο – Ειδικά θέματα

Ορισμός: Ελευθερία είναι ο βάσει της βούλησης του ανθρώπου προσδιορισμός της αναγόμενης στο άτομό του υλικής και πνευματικής του δραστηριότητας.

Αντικείμενο της ελευθερίας είναι η ίδια η υπόσταση του φορέα του δικαιώματος, η προσωπικότητά του.

Η ελευθερία ως πραγματικό και νομικό αγαθό αποτελείται από *corpus* και *animus*.

Τα προϊόντα του ανθρώπινου πνεύματος δεν προστατεύονται με την προσωπικότητα.

Όπως όλα τα δικαιώματα έτσι και το δικαίωμα αυτό αποτελείται από αμυντικό, προστατευτικό και διασφαλιστικό περιεχόμενο. Το προστατευτικό περιεχόμενο δεν αναπτύσσει διαπροσωπική ενέργεια.

c. Φορείς

Η ελευθερία του ανθρώπου είναι δικαίωμα που προσιδιάζει μόνο σε φυσικά πρόσωπα. Είναι, όμως, δυνατό φορείς του δικαιώματος να είναι κ νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (και δημοσίου κατά κάποιους) κατά το μέτρο που η άσκηση του δικαιώματος προσιδιάζει στη φύση του νομικού προσώπου. Φορέας είναι **κάθε** φυσικό πρόσωπο.

d. Περιορισμοί (οριοθετική τριάδα)

Το εν λόγω δικαίωμα τελεί υπό τριπλό περιορισμό. Περιορίζεται, συγκεκριμένα από τα δικαιώματα των άλλων, το τυπικό Σύνταγμα που κατοχυρώνει τα διάφορα ατομικά δικαιώματα και τέλος, τα χρηστά ήθη.

iii) Το δικαίωμα της προσωπικότητας ως περιορισμός της ελευθερίας των ΜΜΕ. ²²

a. Σύγκρουση της ελευθερίας της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας με την ελευθερία του τύπου²³

Στο χώρο του αστικού δικαίου, η ελευθερία του τύπου επηρεάζει την εφαρμογή των διατάξεων για την προστασία της προσωπικότητας με την έννοια ότι το δικαιολογημένο ενδιαφέρον (367 Π.Κ.) οδηγεί σε περιορισμό της προστασίας του προσώπου, όπου και όταν η ελευθερία του τύπου επιβάλλει μετά από στάθμιση συγκεκριμένων συμφερόντων την υποχώρηση του δικαιώματος της προσωπικότητας χάριν των σκοπών και της αποστολής του τύπου.

Αποστολή του τύπου είναι η ενημέρωση των πολιτών, η συμβολή στο σχηματισμό πολιτικής βούλησης και γνώμης, ο έλεγχος και κριτική των πολιτικών αρχών καθώς και η πολιτιστική, ηθική κλπ. Επιμόρφωση των πολιτών που συνιστούν διαφύλαξη ξένων συμφερόντων. Εκφραζόμενη μέσω του τύπου, η σάτιρα έχει την ίδια αποστολή.

Κατά την άσκηση της δραστηριότητας αυτής ενδέχεται να θιγούν πρόσωπα όταν κατά τους θιγόμενους δεν πρόκειται για αντικειμενική παράθεση γεγονότων ή καταστάσεων, αλλά, για προσωπική επίθεση κατά της τιμής και της υπόληψης τους. Σε τέτοιες περιπτώσεις τίθεται από τη θεωρία το ερώτημα του κατά πόσο ο τύπος νομιμοποιείται να διαφυλάξει ξένα συμφέροντα.

Στη θεωρία κρατούσα είναι η άποψη πως ο τύπος επιτελεί κοινωνικό και όχι δημόσιο λειτούργημα ασκώντας καθήκοντα τα οποία ο ίδιος επιλέγει για την εκπλήρωση της αποστολής του για πληροφόρηση και συνδιαμόρφωση της κοινής γνώμης. Η παρέμβαση του τύπου συνιστά ένα εύλογο συνήθως μέσο δεν

²² Καράκωστας Κ.: «Το Δίκαιο των ΜΜΕ»

²³ Καράκωστας Κ.: «Προσωπικότητα και τύπος»

είναι όμως απαραίτητα και το επιβεβλημένο για τη διαφύλαξη δικαιολογημένου ενδιαφέροντος. Το θέμα κρίνεται μετά από εκτίμηση των ειδικών συνθηκών σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

b. Ο παράνομος χαρακτήρας της προσβολής

Ο παράνομος χαρακτήρας της προσβολής αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση της προστασίας της προσωπικότητας και συνίσταται χωρίς νόμιμο λόγο παραβίαση της αρχής που έχει τεθεί χάριν προστασίας του προσβληθέντος έννομου αγαθού.

Στην ελληνική έννομη τάξη συνάγεται από τη νομολογία και υποστηρίζεται από τη θεωρία ότι κάθε επέμβαση στην προσωπικότητα είναι κατ' αρχήν παράνομη λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του δικαιώματος και κατ' εξαίρεση της αρχής αυτής, μια επέμβαση στην προσωπικότητα είναι νόμιμη εάν ο δράστης μπορεί να επικαλεστεί έναν από τους απαριθμημένους στο άρθρο 28 παρ. 2 δικαιολογητικούς λόγους.

c. Στοιχεία της προσωπικότητας αντικείμενα προσβολών εκ μέρους των ΜΜΕ

Από τα αγαθά που περιλαμβάνονται στο δικαίωμα της προσωπικότητας πλήττονται από τα ΜΜΕ, άρα και μέσω της σάτιρας, η τιμή, η ιδιωτική ζωή, η εικόνα²⁴, ο γραπτός και ο προφορικός λόγος και η σφαίρα του απορρήτου.

• Προσβολή του ιδιωτικού βίου

Ο ιδιωτικός βίος είναι από τα αγαθά της προσωπικότητας που προσβάλλονται τόσο κατά το στάδιο της δημοσιογραφικής έρευνας όσο και κατά τη δημοσίευση ανακοίνωσης. Σφαίρα του ιδιωτικού βίου είναι ο χώρος που αυτοπροσδιορίζει κάθε άτομο προκειμένου να ασκεί μέσα σε αυτόν τις προσωπικές και οικογενειακές του δραστηριότητες απερίσπαστος από

²⁴ Σχετική απόφαση: 5783/97 ΕφΑθ

παρεμβάσεις και παρενοχλήσεις τρίτων. Ο ιδιωτικός βίος προσβάλλεται οσάκις με το δημοσίευμα, την ανακοίνωση ή την προσβολή έρχονται στη δημοσιότητα στοιχεία της ιδιωτικής ζωής ενός προσώπου.

- Το δικαίωμα επί της ίδιας εικόνας

Στοιχείο της προσωπικότητας που υπόκειται σε προσβολές εκ μέρους του τύπου και των ΜΜΕ είναι η εικόνα του προσώπου, η οποία και έχει αναγνωρισθεί ως αυτοτελές δικαίωμα που θεμελιώνεται στην ΑΚ 57. Απαγορεύεται η φωτογράφιση προσώπου και η έκθεση της φωτογραφίας σε κοινή θέα χωρίς τη συναίνεση του προσώπου αυτού, εκτός αν πρόκειται για φωτογραφίες καθημερινής επικαιρότητας ή προσώπων που ανήκουν στη σύγχρονη ιστορία. Ως δικαίωμα επί της ίδιας εικόνας θεωρείται η εξουσία του προσώπου να αποφασίζει για την αποτύπωση, διάδοση ή δημόσια έκθεση της απεικόνισης της μορφής του.

d. Μέσα προστασίας προσωπικότητας

Στα μέσα προστασίας της προσωπικότητας έναντι επεμβάσεων του τύπου ανήκουν: α) το δικαίωμα απαντήσεως και η συναφής αγωγή προς εκτέλεση του δικαιώματος απαντήσεως β) η αγωγή για άρση της προσβολής και παράλειψη στο μέλλον και η προληπτική αγωγή για παράλειψη, οι οποίες συνιστούν αμυντικά μέσα προστασίας του προσώπου²⁵, και γ) οι αγωγές αποζημιώσεως, ικανοποιήσεως της μη περιουσιακής ζημίας και αποδόσεως του κέρδους, που αποτελούν τα αποκαταστατικά ένδικα μέσα.²⁶

²⁵ Σχετική απόφαση: 769/99 ΕφΘεσ

²⁶ Καράκωστας Κ.: «Το δίκαιο των ΜΜΕ»

Φίλιας Β.: «Το συνταγματικό δικαίωμα της ελευθεροτυπίας και η κατ' άρθρο 367 πρόσθετος προστασία

III) ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπεραίνουμε από τα παραπάνω πως, ανάμεσα στα δικαιώματα της ελευθερίας της γνώμης, της τέχνης και του τύπου από τα οποία πηγάζει η σάτιρα και στο δικαίωμα της προσωπικότητας δημιουργείται πολλές φορές μια «σύγκρουση». Από τη μία πλευρά το ενδιαφέρον του κοινού να πληροφορηθεί για τα τεκταινόμενα της επικαιρότητας και από την άλλη ο ευπαθής ιδιωτικός βίος και κατ' επέκταση η προσωπικότητα. Για να μην έχουμε σύγκρουση των δικαιωμάτων αυτών, το Σύνταγμα αναγνωρίζει θεσμούς στους οποίους τα δικαιώματα προσδιορίζονται και δεν συγκρούονται κατά της άσκησή τους. Επομένως, το δικαίωμα της προσωπικότητας των διασήμων προσώπων συρρικνώνεται λόγω της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ δημοσιότητας και προσωπικότητας(ιδίας εικόνας) Η θεσμική όμως αυτή προσαρμογή δεν πρέπει να οδηγεί στη σύγχυση μεταξύ ελευθερίας έκφρασης και ελευθερία συκοφαντικής δυσφημήσεως η εξιβρύσεως, ελευθερία της τέχνης και προσβολή της τιμής των άλλων.

IV) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα δικαιώματα της ελευθερίας της γνώμης, της τέχνης και του τύπου(συμπεριλαμβανομένου και της ραδιοτηλεόρασης) στα οποία βασίζεται η σάτιρα αφενός και το δικαίωμα της προσωπικότητας αφετέρου έρχονται συχνά σε αντίθεση. Τα ανωτέρω δικαιώματα μπορούν να ασκούνται παράλληλα χωρίς να συγκρούονται, λόγω της τυπικής ισοδυναμίας τους. Το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης πρέπει να ασκείται με σεβασμό στην προσωπικότητα και ανθρώπινη αξία, ποτέ καταχρηστικά, και το δικαίωμα της προσωπικότητας μπορεί να περιοριστεί μέσω της αρχής της αιτιώδους συνάφειας, με την προϋπόθεση ο περιορισμός να μην είναι παράνομος.

V) SUMMARY

On the one hand, satire is based on the human rights to freedom of speech, to freedom of making art and to freedom of press (mass media are concluded). On the other hand, there is the human right to freedom of personality. Some times, there is a controversy among these rights which does not lead to a conflict because of their formal equivalence. When exercising the human right to freedom of speech we must respect the freedom of personality and the human value, without being abusive. On the contrary, the human right to freedom of personality can be restricted by the principle causality only when this restriction is legal.

VI) ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Κ.: Αστικός Κώδικας
Α.Π.: Άρειος Πάγος
Αρ.: Άρθρο
ΔΕΚ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Δηλ.: Δηλαδή
Εδ.: Εδάφιο
ΕλλΔνη: Ελληνική Δικαιοσύνη
ΕφΑθ.: Εφετείο Αθηνών
ΕφΘες.: Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΕΣΡ: Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης
ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΝοΒ: Νομικό Βήμα
Παρ.: Παράγραφος
Π.Κ.: Ποινικός Κώδικας
Σ.: Σύνταγμα
ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας

VII) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλιβιζάτος Ν.: «Κράτος και ραδιοτηλεόραση»
Εκδόσεις: Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1986
- Αυγουστιανάκης Μ.: «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων» ΔτΑ 11/2001
- Βλάχος Γ.Κ.: «Κοινωνιολογία των δικαιωμάτων του ανθρώπου»
Εκδόσεις: Παπαζήση, Αθήνα 1979
- Γεωργόπουλος Α.Κ.: «Επίτομο συνταγματικό δίκαιο»
Εκδόσεις: Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2001
- Γιόκαρης Α.Σ.: «Το διεθνές νομικό καθεστώς των Ραδιοτηλεπικοινωνιών-Δορυφορικής τηλεόρασης»

Εκδόσεις: Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1996

• Δαγτόγλου Π.Δ.: «Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά δικαιώματα» (τόμος Α΄)

Εκδόσεις: Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005

• Δαγτόγλου Π.Δ.: «Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά δικαιώματα» (τόμος Β΄)

Εκδόσεις: Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005

• Δαγτόγλου Π.Δ.: «Το κρατικό μονοπώλιο της Τηλεόρασης», 1981

• Δημητρόπουλος Α.Γ.: «Γενική Συνταγματική Θεωρία» (τόμος Α΄)

Εκδόσεις: Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004

• Δημητρόπουλος Α.Γ.: «Συνταγματικά Δικαιώματα, Γεν. Μέρος» (τόμος Γ, ημίτομος Ι)

Εκδόσεις: Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005

• Δημητρόπουλος Α.Γ.: «Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδ. Μέρος: Μητρικά Δικαιώματα-Φυσική Υπόσταση» (τόμος Γ, Τεύχος ΙΙ)

Εκδόσεις: Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007

• Δημητρόπουλος Α.Γ.: «Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδ. Μέρος: Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου» (τόμος ΙΙΙ, Ημ.Β΄), Αθήνα 2005

• Δημητρόπουλος Α.Γ.: «Κοινωνικός Ανθρωπισμός και Ανθρώπινα Δικαιώματα», (ανάτυπο).

Εκδόσεις: Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1998

• Καρακώστας Ι.Κ.: «Προσωπικότητα και Τύπος»

Εκδόσεις: Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000

- Καράκωστας Ι.Κ.: «Το δίκαιο των ΜΜΕ»
Εκδόσεις: Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003
- Καράκωστας Ι.Κ.: «Η προστασία του ιδιωτικού δικαίου των προσώπων της επικαιρότητας από τη σκοπιά του συγκριτικού δικαίου», ΔΔΕ 12/1999
- Κουμάντος Γ.: «Ελευθερία και Ποιότητα στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας», το Σ 23 (1977)
- Κρίππας Γ.: «Η ελευθερία του τύπου έναντι του δικαιώματος επί του ιδιωτικού βίου», 1972
- Μάνεσης Αρ.: «Ατομικές ελευθερίες. Πανεπιστημιακές Παραδόσεις»
4^η έκδοση, 1982
- Μάνεσης Αρ.: «Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των εντύπων και η εφαρμογή της στην πράξη» Το Σ(1975)
- Μιχαηλίδης-Νουάρος Γ.: «Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου», το Σ (1983), Τριμηνιαία Επιθεώρηση Συνταγματικής θεωρίας και πράξεως.
- Μπαμπινιώτης: Λεξικό Νέας Ελληνικής Γλώσσας
- Ρούκουνας Εμ.: «Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»
Εκδόσεις: Εστία, Αθήνα 1995
- Σπιννέλης Δ.Δ.: «Ποινικό δίκαιο: Ειδικό Μέρος, (Πανεπιστημιακές Παραδόσεις) Εγκλήματα κατά της τιμής (361-367 Π.Κ.)»
Εκδόσεις: Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1982

- Συμωνίδου-Καστανίδου Ε.: «Εγκλήματα κατά της τιμής»
- Τριανταφιλλίδης: Λεξικό Νέας Ελληνικής Γλώσσας
- Φίλιας Β.: «Το συνταγματικό δικαίωμα της ελευθεροτυπίας και η κατ' άρθρο 367 πρόσθετος προστασία», Αθήνα 1966
- Χρυσόγονος Κ.: «Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα», Αθήνα-Κομοτηνή

VIII) ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Προσβολή προσωπικότητας / αδικοπραξία δια του τύπου:

- ΑΠ 8/2009
- ΕΔΔΑ 5-6/2008
- ΑΠ 167/2008
- ΑΠ 1640/2008
- ΔΕΚ 337/2006
- ΕφΑθ 8752/2004
- ΑΠ 653/2001
- ΑΠ 1043/2001
- ΕφΑθ 3040/2001 (Υπόθεση Νταλάρα – Πανούση)
- ΕφΛαρ431/2000
- ΑΠ 866/2000
- ΑΠ 922/1999
- ΠΠΘεσ 33163/1999
- ΕφΠειρ 927/1997
- ΕφΑθ 594/1992
- ΕφΑθ 5224/1991
- ΕλλΔνη 1988/1987 (Υπόθεση εξαγοράς της ΚΤΕ και προσβολή προσωπικότητας από εφημερίδα)

Προσβολή προσωπικότητας με εξυβριστικές εκφράσεις / συκοφαντική δυσφήμιση:

- ΑΠ 518/2008
  - ΑΠ 1339/2008
  - ΑΠ 1886/2008
  - ΑΠ 1317/2007
  - ΑΠ 1776/1999 (Εφημερίδα «Ελεύθερη Ώρα»)
  - ΕφΑθ 594/1992
- ΝοΒ 37, 1407/1988 (Συκοφαντική δυσφήμιση βουλευτή από εφημερίδα)

Αστική ευθύνη του τύπου:

- ΑΠ 853/2008
- ΑΠ 1337/2008
- ΑΠ 1904/2008

Προστασία της ελευθεροτυπίας:

- ΑΠ 167/2008
- ΑΠ 159/2008

Προσβολή προσωπικότητας με οξεία κριτική:

- ΑΠ 159/2008
- ΑΠ 1231/2007

Προσβολή προσωπικότητας με λεκτικό σήμα:

- ΔΕΚ 0361/2004

Προσβολή δια δημοσιευθέντος άρθρου:

- ΕφΘες 207/2000
- ΕφΑθ 769/1999

Προσβολή δια φωτογραφίας:

- ΕφΑθ 3346/1996
- ΕφΑθ 003/1993
- ΕφΑθ 783/1997

Άρση παράνομου χαρακτήρα προσβολής:

- ΕφΠατρ 55/1956
- ΑΠ 825/2002

ΙΧ) ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΕΣ ΣΤΟ INTERNET

- Θεοχαροπούλου Τερέζα
«Σάτιρα και προστασία της προσωπικότητας» (Προπτυχιακή Εργασία)
- Κοκκινάκη Καλλιόπη
«Σάτιρα και προστασία της προσωπικότητας» (Προπτυχιακή Εργασία)
- Μπέτσης Βασίλειος
«Σάτιρα και προστασία της προσωπικότητας» (Προπτυχιακή Εργασία)
- Παπαβασιλείου Κωνσταντίνα
«Σάτιρα και προστασία της προσωπικότητας» (Προπτυχιακή Εργασία)
- Χρόνη Αναστασία
«Σάτιρα και προστασία της προσωπικότητας» (Προπτυχιακή Εργασία)